

25. 4. 2022

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Právní úprava spotřebitelského práva - 1. díl - historický úvod

Tento článek zkoumá historii české právní ochrany spotřebitele, avšak nevyhne ani krátkému exkurzu do historie právní úpravy pramenící v právních řádech jiných států, zejména pak v právních normách EU.

Ve Spojených státech amerických se snaha o vznik práva ochrany spotřebitele datuje již do druhé poloviny minulého století jako přirozená reakce na excesy konzumní společnosti. Pojem „*spotřebitel*“ a snaha o vznik příslušné právní úpravy se v evropských zemích objevuje od 70. let minulého století, viz německé *ABG* (1975) či francouzský *Loi Scrivener* (1978).[\[1\]](#)

Geneze evropské, potažmo české právní úpravy ochrany spotřebitele, je poměrně zajímavá a sahá až do roku 1951, ve kterém začala tzv. evropská integrace pomocí Pařížské smlouvy[\[2\]](#) zakládající Evropské společenství uhlí a oceli (ESUO). Jedná o relativně nový a interdisciplinárním právní obor, který brzy oslaví své 47. výročí od svého vzniku.[\[3\]](#)

Jelikož zakládající státy ESUO (Itálie, Belgie, Lucembursko, Francie, Nizozemské království a Západní Německo) po uzavření výše zmíněné Pařížské smlouvy ekonomicky prosperovaly, rozhodly se dne 25. března 1957 uzavřít smlouvy o zřízení Evropského hospodářského společenství (EHS) a Evropského společenství pro atomovou energii (Euratom), známé též pod názvem Římské smlouvy.[\[4\]](#) Integrace tak postupem času vytvořila současný vnitřní trh EU, který je založen na čtyřech základních svobodách, a to: (i) *volném pohybu zboží*, (ii) *volném pohybu služeb*, (iii) *volném pohybu osob* a (iv) *volném pohybu kapitálu*.[\[5\]](#) Kvůli tomu však vznikla potřeba vytvořit a dodržovat společná soutěžní pravidla trhu, aby nebyla nikterak narušována hospodářská soutěž. Regulace problematiky ochrany spotřebitele zprvu úplně chyběla, neboť společné politiky cílily pouze do oblastí zemědělství, obchodu a dopravy.

V dubnu roku 1975 byla představena první koncepční strategie, kterou vydala Evropská komise pod názvem Předběžný program EHS o ochraně spotřebitele a informační politice. Lze vypozařovat, a to i v těch následujících koncepčních strategiích, že jejich cílem bylo reagovat na akutní potřeby spotřebitelů, kteří nebyli doposud chráněni, např. před nebezpečnými výrobky, nekalými obchodními praktikami obchodníků či před děláním tzv. nekvalifikovaných spotřebitelských rozhodnutí.[\[6\]](#)

Předběžný program o ochraně spotřebitele a informační politice se stal základním kamenem spotřebitelské legislativy a stanovil pět základních práv spotřebitele, a to: (i) *ochrana zdraví a bezpečnost*, (ii) *ochrana ekonomických zájmů*, (iii) *náhrada škody*, (iv) *informace a vzdělání* a (v) *zastoupení*.[\[7\]](#) Tímto dokumentem Evropské komise byla stanovena první koncepční strategie ochrany spotřebitele na úrovni pozdější EU a byla předurčena interdisciplinarita tohoto oboru, neboť zaznělo, že má průřezový charakter.[\[8\]](#) Následovalo několik dalších programů, respektive politik či koncepčních strategií, ovšem teprve až Jednotný evropský akt a následnou legislativu považujeme za establishment komunitární spotřebitelské politiky.

Dalším milníkem je Maastrichtská smlouva[\[9\]](#), která právní odvětví, doposud vznikající skrze dříve přijaté dílčí úpravy[\[10\]](#), ucelila do jednotné koncepce ochrany spotřebitele na území členských států. Ustanovila novou hlavu č. XI nesoucí název „Ochrana spotřebitele“[\[11\]](#) a ukončila tak pomyslný

proces usazování základního kamene právní ochrany spotřebitele. Oblast tím byla uznána za plnohodnotnou komunální politiku, jelikož ochrana spotřebitele je prioritou fungování vnitřního trhu EU.

Zprvu se spotřebitelské právo mohlo v každém členském státu drobně lišit, a to zejména s ohledem na povědomí a význam spotřebitelských zájmů v jednotlivých členských státech. To bylo zapříčiněno zejména tradicemi jednotlivých států či regionů v kombinaci s tím, že právní úprava byla nejprve založena na principu minimální harmonizace, tj. ponechání možnosti členským státům zachovat právní úpravu stávající, anebo přijmout úpravu přísnější, než je úprava unijní.

Formální zakotvení minimální harmonizace ochrany spotřebitele bylo a stále je obsaženo v čl. 169 odst. 4 SFEU, její uplatňování se ale v průběhu času a následkem poptávky po právní jistotě změnilo. Komise začala zakotvenou minimální harmonizaci kritizovat z důvodu, že dle jejího názoru minimální harmonizace v té době nebyla již chtěná, neboť měla za následek vytváření dalších odlišností mezi národními právními řády členských států.^[12] Začalo se tak otáčet kormidlem k harmonizaci maximální neboli úplné. Pomocí Zelené knihy o revizi spotřebitelského *acquis*, která se dá beze sporu považovat za jeden z nejdůležitějších kroků Komise na poli ochrany spotřebitele v novém tisíciletí, došlo k sumarizaci dosavadního stavu *acquis* a zároveň k navržení tří možných variant dalšího vývoje regulace právní ochrany spotřebitele v právu EU, za současného poukázání na skutečnost, že stávající minimální harmonizace je nevyhovující. Tím došlo k jejímu opouštění a přiklonění se k úplné harmonizaci.^[13]

„Z ustanovení čl. 169 odst. 4 SFEU vyplývá právo členských států zachovat přísnější standardy ochrany spotřebitele (za podmínky jejich slučitelnosti se Smlouvou), než jsou ty zavedené opatřeními Evropského parlamentu a Rady. Komise za právní základ úplné harmonizace pokládá ustanovení odst. 2 písm. a) čl. 169 SFEU, jež odkazuje na čl. 114 (bývalý čl. 95 SES) o harmonizaci a jež pracuje s pojmem „v souvislosti s vytvářením vnitřního trhu“ (na vytváření a podporu fungování vnitřního trhu shodně odkazuje i čl. 114 SFEU). Vnitřní (společný) trh přitom byl (resp. měl být) vytvořen již k 1. 1. 1993, a argumentace jeho vytvořením se tak jeví přinejmenším oportunistická.“ ^[14]

Autor zastává názor, že příjemným důsledkem obratu od harmonizace minimální k harmonizaci úplné bylo přispění k fungování jednotného vnitřního trhu a podpoření právní jistoty jak podnikatelů, tak hlavně spotřebitelů. Ti jsou v současné době nedílnou součástí motoru ekonomiky, poněvadž plní svoji nepostradatelnou roli v roztáčení soukolí hospodářské spotřeby, o které častokrát ani neví, nebo si ji neuvědomují.

Z důvodu existence konzumní společnosti je velmi důležitá každá regulace, která nuceně, či nenuceně napomůže spotřebiteli utratit své peníze namísto toho, aby je uspořil. Možnost, aby mohl spotřebitel nakupovat na několika desítkách trhů se stejnými unijními pravidly namísto toho, aby se spokojil jen s jedním lokálním (malým) trhem, je ideálním řešením pro zvýšení odbytu, resp. spotřeby zboží a služeb. Kritici EU naopak zdůrazňují, že ponechání předpisů na ochranu spotřebitele v rukou EU je nesprávné, neboť brání členským státům být v rámci vytváření vlastní národní politiky pro ochranu spotřebitele přísnějšími než EU, nehledě na ohýbání a vykládání textu SFEU oportunisticky namísto vhodnějšího doktrinního výkladu.

Do vnitrostátní právní úpravy ČR se pojem spotřebitelských smluv zavedl teprve zákonem č. [367/2000](#) Sb., kterým se měnil zákon č. [40/1964](#) Sb., občanský zákoník. Ukotvení v českém právním řádu bylo nezbytné z důvodu sblížení českého právního řádu s právním řádem EU související s přípravami k přistoupením ČR do EU. Další zásah do předchozího občanského zákoníku přinesla novela č. [56/2006](#) Sb., kterou bylo přidáno ustanovení § 51a, jež deklarovalo skutečnost, že tento zákon zapracovává příslušné předpisy EU a jejichž výčet uvedl pod čarou. Zároveň byly touto novelou implementovány podstatné části těchto směrnic.^[15]

Druhá díl této statě se blíže věnuje v současné době platnému vnitrostátnímu spotřebitelskému právu (*de lege lata*) jakožto dílčímu odvětví občanského práva, jež se však prolíná i právem veřejným. Současná úplná harmonizace práva má za cíl chránit práva a zájmy spotřebitele před podnikateli. Spotřebitelské právo tak ukládá různé povinnosti podnikatelům s cílem napomáhat spotřebiteli vytvářet kvalifikovaná spotřebitelská rozhodnutí založená na transparentních informacích o daných produktech či službách spočívajících zejména v posouzení základních rysů konkrétní služby či zboží, a to od ceny až po kvalitu. Nelze též zapomínat, že téma ochrany spotřebitele v dnešní době rezonuje jak na úrovni EU, tak ČR a je námětem nesčetných politických dialogů, na jejichž základech jsou přijímány politické programy. Příkladem lze uvést stanovení priorit spotřebitelské politiky pro léta 2015 až 2020, které vycházejí z dosud dosažené úrovně ochrany spotřebitele a dále usilují o její další posílení a rozvinutí.^[16]

„K rozhodujícím prioritám v období 2015–2020 se řadí zajištění bezpečnosti výrobků a služeb jak na našem, tak evropském trhu, provádění promyšlené a přínosné regulace podnikatelského prostředí vhodnými právními normami, zvýšení účinnosti dozoru na trhu, posílení vymahatelnosti práva, podpora činnosti a rozvoje spotřebitelských organizací a zvyšování znalostní úrovně spotřebitelů včetně rozvoje informačních a vzdělávacích aktivit směrem k udržitelné spotřebě.“^[17]

V oblasti české legislativy byly stanoveny výše uvedenou politikou tyto cíle. Zaprvé je nezbytné monitorovat, aby nově vznikající legislativa byla pro spotřebitele (ale i pro podnikatele) jasná a srozumitelná a aby byla transparentní, ale aby zároveň nevytvářela pro podnikatele nadbytečnou zátěž. Zadruhé aby byla zajištěna ochrana zdraví a bezpečnosti spotřebitelů. Zatřetí aby byla posílena ochrana ekonomických zájmů spotřebitelů a vymahatelnost práva. Dále aby se zvažily přínosy i negativa spotřebitelského kodexu a případně aby se připravil věcný záměr kodexu.^[18]

Hospodářský rozvoj společnosti tedy zapříčinil, že ochrana spotřebitele je fenoménem práva století minulého a současného. Při rekodifikaci soukromého práva muselo být učiněno zásadní rozhodnutí, zda tomuto novému jevu věnovat jeho vlastní kodex, nebo oblast ochrany spotřebitele vměstnat do civilního kodexu, který se beztak musel vyjádřit k obecné problematice ochrany tzv. slabší smluvní strany. Nakonec bylo rozhodnuto, že se česká právní úprava zatím nepřikloní ke vzniku spotřebitelského kodexu a že základ úpravy ochrany spotřebitele zůstane i nadále v občanském zákoníku.

Avšak diskuse o vytvoření samostatného spotřebitelského kodexu ihned po vzniku samotného OZ nezanikla, jelikož Ministerstvo průmyslu a obchodu stanovilo komisi pro přípravu nového spotřebitelského kodexu. Její práci ovšem po více než dvou letech zastavilo, neboť dle slov svého mluvčího Řepky: *„Potřeba specifického spotřebitelského kodexu odpadla díky dohodě mezi námi a Ministerstvem spravedlnosti. Potřebné principy budou zapracovány jak do zákona o ochraně spotřebitele, tak do občanského zákoníku, aby nevznikaly právní duplicity.“^[19]* A ani v současné době ke dni zveřejnění tohoto článku to nevypadá, že by spotřebitelský kodex měl vzniknout.

Na základě výše uvedených poznatků lze závěrem konstatovat, že spotřebitel se sice se svými právy bude pravděpodobně seznamovat přímo skrze zákony vydané českým zákonodárcem (v horším případě v diskusních vláknech na neověřených internetových fórech), ale původ spotřebitelského práva pramení do značné míry čistě z převzatých práv z nadnárodní právní úpravy EU.

Mgr. Daniel Martiška,

[1] HULMÁK, Milan In ŠVESTKA, Jiří, JEHLIČKA, Jiří, ŠKÁROVÁ, Marta, SPÁČIL, Jiří, a kol., Občanský zákoník: komentář. 10. jubilejní vydání. Praha: C.H. Beck, 2006. Beckova edice komentované zákony. s. 327-328.

[2] Smlouva o založení Evropského společenství uhlí a oceli (ESUO).

[3] Počítané od základního kamene, za který autor práce považuje Předběžný program EHS o ochraně spotřebitele a informační politice ze dne 14. dubna 1975.

[4] Pro bližší informace o integraci Evropy viz blíže např. VANTHOOR, Willem Frans Victor. A Chronological History of the European Union 1946-2001, Cheltenham:Edward Elgar publishing, 2002.

[5] Pro bližší informace o čtyřech základních svobodách viz OLIVER, Peter and ROTH, Wulf-Henning, The Internal Market and the Four Freedoms. Common Market Law Review, 41:407-441, 2004 [online]. [cit. 2020-02-18]. Dostupné >>> [zde](#).

[6] WEATHERILL Stephen, DELORS Jacques. EU Consumer Law and Policy. 2. vydání, Cheltenham: Edward Elgar publishing, 2013, s. 6.

[7] Bod 3 přílohy Council Resolution of 14 April 1975 on a preliminary programme of the European Economic Community for a consumer protection and information policy, Úřední věstník EU, 1975, C 092.

[8] INTRODUCTION of Council Resolution of 14 April 1975 on a preliminary programme of the European Economic Community for a consumer protection and information policy, Úřední věstník EU, 1975, C 092.

[9] Pro bližší informace o Maastrichtské smlouvě viz MONAR, Joerg The Maastricht Treaty on European Union: Legal Complexity and Political Dynamic European Interuniversity Press, 1993 nebo LAURSEN, Finn and VANHOONACKER, Sophie The Ratification of the Maastricht Treaty: Issues, Debates and Future Implications Publisher: Brill | Nijhof 1994.

[10] Např. již právě zmiňovaný Jednotný evropský akt z roku 1986, kterým byl vložen článek 100a do Smlouvy o založení Evropského hospodářského společenství. Účelem tohoto článku bylo docílit, aby Rada ministrů (dnešní Rada) byla oprávněna na návrh Komise přijímat „opatření ke sblížení právních a správních předpisů členských států, jejichž účelem je vytvoření a fungování vnitřního trhu“, za současné povinnosti Komise, aby své návrhy v oblasti zdraví, bezpečnosti, životního prostředí a ochrany spotřebitele zakládala na principu vysoké úrovně ochrany.

[11] Svého času čl. 129a, později hlava XIV a čl. 153 SEU.

[12] Green Paper on European Union Consumer Protection, COM (2001) 531 final, Brussels 2. 10. 2001, s. 6.

[13] Ibid, s. 10.

[14] Dny práva – 2010 – Days of Law, 1. ed. Brno: Masaryk University, 2010, s. 6 [online]. [cit. 2020-06-20]. Dostupné >>> [zde](#).

[15] Konkrétně směrnice Rady 85/577/EHS ze dne 20. prosince 1985 o ochraně spotřebitele v případě smluv uzavřených mimo obchodní prostory, směrnice Rady 93/13/EHS ze dne 5. dubna 1993 o nepřiměřených podmínkách ve spotřebitelských smlouvách, směrnici Evropského Parlamentu a Rady 94/47/ES ze dne 26. října 1994 o ochraně nabyvatelů ve vztahu k některým aspektům smluv o nabytí práva k užívání nemovitostí na časový úsek, směrnice Evropského parlamentu a Rady 97/7/ES ze dne 20. května 1997 o ochraně spotřebitele v případě smluv uzavřených na dálku, směrnici Evropského Parlamentu a Rady 2000/31/ES ze dne 8. června 2000 o některých právních aspektech služeb informační společnosti, zejména elektronického obchodu, na vnitřním trhu, směrnice Evropského parlamentu a Rady 2002/65/ES ze dne 23. září 2002 o uvádění finančních služeb pro spotřebitele na trh na dálku a o změně směrnice Rady 90/619/EHS a směrnic 97/7/ES a 98/27/ES.

[16] Ministerstvo průmyslu a obchodu. Priority spotřebitelské politiky 2015-2020 ve znění >>>[zde](#).

[17] Ibid, s. 16.

[18] Ibid, s. 21.

[19] Spotřebitelský kodex nebude. Ministerstvo průmyslu přípravu nového zákona po dvou letech zastavilo ze dne 15. ledna 2019 [online]. [cit. 2020-02-01]. Dostupné >>> [zde](#).

© EPRAVO.CZ – Sběrka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Dokazování negativních skutečností ve sporném řízení](#)
- [Neoprávněný odběr elektřiny – překvapení vlastníka?](#)
- [Rodič u dítěte v nemocnici: právo na přítomnost neznamená bez dalšího právo na přespání na jip/jirp](#)
- [Pokuta za švarcsystém kurýrů Rohlíku potvrzena Ústavním soudem](#)
- [Metropolitní plán schválen. Je Váš projekt v bezpečí?](#)
- [Posouzení shody dle AI Act - zkušenosti z praxe](#)
- [Začínají soudy zohledňovat náklady podnikatelů při plnění právních povinností v oblasti e-commerce?](#)
- [Byznys a paragrafy, díl 35: Ručení za dluhy z podnikání u OSVČ a s.r.o.](#)
- [Bezpilotní systémy vlastní konstrukce v kategorii Specific: regulatorní požadavky a praktické](#)

aspekty

- Nefungující rozsah péče o dítě. Cesta přes využití terapie a dalších opatření podle ustanovení § 503 zákona o zvláštních řízeních soudních
- De iure traktor, de facto nákladní vozidlo, už ne tolik výhodná dualita